

Резюме

Кваша О. А. **Понятия коллективного преступления, коллективной преступной деятельности, коллективного субъекта в юридической науке.**

В статье исследованы тенденции развития совместной преступной деятельности в контексте обострения социально-политического кризиса в Украине. Совместная преступная деятельность может быть групповой и коллективной (стихийной – при совершении преступных деяний толпой, или организованной – при совершении преступлений преступными организациями как иерархически структурированными устойчивыми преступными объединениями).

Ключевые слова: соучастие в преступлении, коллективное преступление, коллективный субъект, коллективная преступная деятельность, совместная преступная деятельность, организованная преступная деятельность.

Summary

Kvasha O. **Concept of collective crime, collective criminal activity, collective subject in legal science.**

The article examines trends in the development of joint criminal activity in the context of acute socio-political crisis in Ukraine. Joint criminal activity may be group and collective (spontaneous – in the commission of criminal acts crowd, or organized – in the commission of crimes by criminal organizations as a hierarchically structured robust criminal associations).

Key words: complicity in the crime, collective crime, the collective subject, collective criminal activity, joint criminal enterprise, organized criminal activity.

Отримано 3.04.2014

УДК 343.97

Є. Д. СКУЛИШ, С. І. НЕЖУРБИДА

Євген Деонісійович Скулиш, доктор юридичних наук, професор, професор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Сергій Ігоревич Нежурбіда, кандидат юридичних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

**ТЕОРІЇ КОНТРОЛЮ ЯК «СОЦІАЛЬНО ПРОЦЕСНІ» ТЕОРІЇ ПРИЧИН
ЗЛОЧИННОСТІ: АНАЛІЗ ВИХІДНИХ ПОЛОЖЕНЬ**

Ефективна протидія злочинності напряму залежить від правильного визначення причини злочину. Більшість американських криминологів, класифікуючи теорії причин злочинності соціологічного напрямку, виділяють групу «соціально процесних» теорій – теорій, які на відміну від «соціально структурних» теорій (які зосереджуються на поясненні коливань злочинності разом з структурними умовами) і намагаються пояснити, як індивіди стають порушниками закону. До «соціально процесних» теорій причин злочинності відносяться і теорії контролю, аналіз вихідних положень яких і є метою цієї статті.

Основні положення теорій контролю в криминології ґрунтуються на результатах досліджень процесу соціалізації особи – процесу засвоєння індивідом зразків поведінки, психологічних установок, соціальних норм і цінностей, знань, навичок, які дозволяють йому успішно функціонувати в суспільстві. Отже, досягнення «успішності функціонування» можливе при дотриманні «конформності» в поведінці. **Вибір же конформної поведінки – результат вирішального впливу контролю.** Серед існуючих видів контролю, як однієї з функцій системи керування (control system) або автоматизованого набору засобів впливу на підконтрольний об'єкт для досягнення ним певної мети, доцільно виділити два основних види, які можуть мати вирішальне значення для вибору типу поведінки: 1) соціальний контроль (система методів та стратегій, за допомогою яких суспільство спрямовує поведінку індивідів); 2) самоконтроль (поміркованість у діях і прояві емоцій). Саме вони і лягли в основу теорій контролю як «соціально процесних» теорій причин злочинності.

Аналіз еволюції теорії соціального контролю дозволив нам визначити ранню форму цієї теорії в статті американського соціолога та криминолога **Альберта Райсса** «Делінквентність як провал особистого та соціального контролю» (1951). У ній Райсс визначав делінквентність як «...біхевіористський результат провалу особистого та соціального контролю», з подальшим визначенням і особистого контролю, і соціального. Так, особистий контроль, на його думку, це «...можливість особи утриматись від необхідних методів, які суперечать нормам і правилам общини», а соціальний контроль – «...можливість соціальних груп або інституцій робити норми та правила ефективними»¹. Продовження розвитку теорії соціального контролю можна знайти у статті **Джексона Тобі** «Соціальна дезорганізація та зацікавленість у конформності: додаткові фактори грабіжницької поведінки бандитів» (1957). Тобі стверджував, що молодь без зобов'язань – учасник бандсо-

ціалізації, як каузальної, мотиваційної динаміки, що призводить до делінквентності (соціальна дезорганізація), а мала зацікавленість у конформності сприяє швидшому залученню до банддіяльності. Але основна думка Тобі така: «...грабіжницький злочин виникає, коли послаблюється соціальна пильність»². У 1958 році **Френсіс Айван Най** зробив спробу вдосконалити теорію соціального контролю як теорію делінквентності та визначив три види контролю: 1) прямий контроль = санкції та заохочення; 2) непрямий контроль = поверхнева ідентифікація з незлочинцями; 3) внутрішній контроль = совість або почуття провини. Крім того, Най визнав більшість делінквентної поведінки результатом існування недостатнього соціального контролю³.

У 1961 році американський соціолог і кримінолог **Уолтер Реклесс** у ході розвитку теорії соціального контролю запропонував науковому світові **теорію стримування (Containment Theory – СТ)**, якою він пояснював делінквентність як взаємодію двох форм контролю: внутрішнього (позитивне самовідчуття) та зовнішнього (нагляд і контроль) стримувань. Він на його думку, внутрішнє стримування, через самосприйняття, будується в сім'ї та формується по суті у віці 12 років – являє собою внутрішню силу особистості та характеризується позитивною самооцінкою, сильним *ego*, високими рівнями совісті, почуттями відповідальності та фрустраційної терпимості. Зовнішнє стримування – наслідок сильних соціальних зв'язків з учителями та іншими джерелами традиційної соціалізації всередині житлового кварталу. Зовнішні стримування являють собою відносини (ідентифікація з групою), дієвий нагляд, згуртованість серед членів груп, можливості для досягнення, розумні межі, розумна відповідальність, альтернативні шляхи та засоби задоволення, уточнення цілей, зміцнення нормативних цінностей та дисципліни. Але основна ідея Реклесса полягає в тому, що існують «поштовхи» та «ривки», які будуть продукувати делінквентну поведінку, якщо їм не буде протидіяти стримування. До «поштовхів» він відносить: 1) незадоволення умовами життя та сімейні конфлікти; 2) агресивність і ворожість, які, можливо, є наслідками біологічних факторів; 3) фрустрацію та нудьгу, яка, ймовірно, є наслідком членства в меншині або відсутності можливості у просуванні в школі чи пошуку роботи. «Ривками» же виступають делінквентні однілітки та делінквентні субкультури⁴. Узагальнюючи критичні зауваження до теорії стримування, Ганс-Йоахім Шнайдер виділив їх у дві групи. Перша група критичних зауважень стосувалася негативної самооцінки делінквентів, а саме неясності у визначенні її ролі як зумовлюючої злочинних дій або як їх наслідку. Друга група критичних зауважень стосувалася слабкості врахування автором теорії впливу на делінквентів та їх самооцінку оцінок батьків і вчителів⁵.

Грешам Сайкс та **Девід Матца** в статті «Прийоми нейтралізації: теорія делінквентності» (1957) запропонували **теорію нейтралізації (Neutralization Theory – NT)**, згідно з якою делінквент перебуває не в радикальній опозиції законотворчому суспільству, а є скоріше невдахою, який вибачається та вважає себе жертвою чужих гріхів, ніж грішником. Сайкс і Матца називають таке виправдання делінквентної поведінки прийомом нейтралізації та стверджують, що такі прийоми складають компонент «понять» Саверланда, «які сприяють порушенню закону». Отже, підліток, на думку кримінологів, засвоює ці прийоми, а не моральні вимоги, цінності чи установки, прямо протилежні існуючим у домінуючому суспільстві⁶. Їх аналіз дозволив розробникам теорії виділити п'ять основних прийомів нейтралізації: 1) **заперечення відповідальності**; 2) **заперечення шкоди**; 3) **заперечення наявності жертви**; 4) **засудженні засуджуваних**.

Не минула теорію нейтралізації і хвиля критики, емпіричної перевірки та модифікації. У 1964 році **Матца** розвинув **теорію «дрейфу» (Drift Theory – DT)**⁷, в якій пропонувалась основна ідея про те, що люди використовують нейтралізацію для «дрейфу» в та поза конвенціональну поведінкою – «дрейфу» «між різними соціальними нормами, які засуджують та допускають ті чи інші форми поведінки»⁸. Однак теорія «дрейфу» в подальшому не була підтримана емпірично і не дала відповіді на питання, чому людина поводить себе конформно, а чому ні. У 1969 році американський кримінолог **Тревіс Хірші** у праці «Причини делінквентності» висловив свої ідеї щодо причин делінквентності, які в кримінології існують і нині як **теорія соціального зв'язку (Social Bond Theory – SBT)**. Сутність цієї теорії полягає в тому, що «...людина вільна вчиняти делінквентні акти, оскільки її зв'язки з конформним порядком пошкоджені»⁹. Ганс-Йоахім Шнайдер пише, що, за Хірші, 1) виникнення протиправності та злочинності є результатом послаблення чи розриву зв'язків, існуючих у людини з суспільством або з його групою; 2) усі люди є потенційними правопорушниками, яких стримує від вчинення делінквентних дій страх перед можливістю втратити добрі стосунки з батьками, друзями, сусідами, колегами по роботі, рідними через вчинені ними карані діяння та неможливість налагодити добрі відносини в майбутньому; 3) зникнення соціальних зв'язків і реагування на претензії оточуючих підштовхує людину до девіантної та злочинної поведінки¹⁰. Важливе, на нашу думку, також розуміння сутності соціального зв'язку в цій теорії. Так, соціальні зв'язки не зменшують рівень злочинної мотивації, а тільки зменшують імовірність того, що особа піддається цій мотивації. Хірші виділяє чотири взаємопов'язаних елементи соціального зв'язку: 1) відданість (Attachment); 2) зобов'язання (Commitment); 3) участь (Involvement); 4) віра (Belief)¹¹.

Так, **відданість** заснована на ставленні до думки інших людей, у чому проявляється і зацікавленість нею. «Над-Я» особи виступає у формі сприйняття нею соціальних норм, соціальної свідомості. Сприйняття соціальних норм, цінностей людиною – інтерналізація, та розвиток соціальної свідомості напряму залежать від її відданості батькам, одноліткам та общині (суспільству), в якій вона проживає. Але найважливіша відданість батькам, оскільки, така відданість базова для формування відданості одноліткам і общині (суспільству). Відданість конформним батькам – запорука конформної поведінки особи в майбутньому.

Зобов'язання людини, на думку Хірші, виражаються в її «витратах» на підтримку конформного способу життя. Досягнення поставлених цілей (отримання роботи, репутація та інші ціннісні соціальні позиції)

вимагає від особи певних зобов'язань, серед яких – утримання від злочинної поведінки, оскільки в разі вчинення злочину такі досягнення можуть зникнути і їх відновлення може/буде вимагати ще більших зусиль, часу, енергії. Тому перед вчиненням злочину перед особою завжди стоїть вибір, який вона робить на користь конформної поведінки, якщо ефект від її сучасних досягнень і страх перед втратою їх та можливості майбутніх досягнень переважають над наслідками злочину. Саме тому «зобов'язання Хірші» називають «раціональним компонентом конформності»¹².

Участь у традиційній діяльності забезпечує людину від нетрадиційної поведінки. Іншими словами: «менше вільного часу – менше часу для поганих думок», або «палить той, у кого багато вільного часу». Але за умови, що час, яким зайнята людина, – час, який відводиться для конформної поведінки. У результаті цього особа витрачає весь свій час на вчинення антисоціальних дій.

Віра людини в існуючий порядок стримує її від вчинення злочину. Хірші показує закономірність, за якою чим сильніша віра людей у традиційний порядок (загальноприйняті в суспільстві правила), тим менша ймовірність вчинення злочину. У такому визначенні четвертого елементу соціального зв'язку простежується конфлікт Хірші та Матци. На думку Хірші, якщо у людини існує віра в традиційний порядок, вона обізнана із загальноприйнятими в суспільстві правилами, нормами, то у випадку вчинення злочину, тобто порушення цих норм, вона не потребує «нейтралізації» своїх дій.

Теорія соціального зв'язку була піддана перевірці самим Хірші¹³. І хоча в ході перевірки, яку проводив сам Хірші, досліджувався емпіричний матеріал, що містив відомості тільки про осіб чоловічої статі, американські криминологи Спенсер Де Лі та Доріс Лейтон у 2003 році за результатами власного емпіричного дослідження почали стверджувати про придатність теорії соціального зв'язку для пояснення як чоловічої злочинності, так і жіночої. Однак висловили зауваження, яке стосувалося різного впливу соціальних зв'язків на чоловічу та жіночу злочинності¹⁴.

На адресу теорії соціального зв'язку Хірші висловлюються і критичні зауваження. Узагальнюючи їх, Стефен Браун, Фінн-Ааге Есбенсен і Джілберт Гайс виділяють їх у три групи. До першої групи вони відносять зауваження щодо неможливості цієї теорії відтворити каузальний порядок, оскільки послаблення соціальних зв'язків також можна пояснити як результат делінквентної поведінки. До другої групи критичних зауважень належать зауваження щодо нехтування теорією походження соціальних зв'язків та їх різної за характером сили. Третя група критичних зауважень – зауваження теоретичного характеру¹⁵. Ми можемо заявити про існування четвертої групи, до якої можна віднести критику, сутність якої полягає в тому, що теорія соціального зв'язку Хірші має «слабку або обмежену пояснювальну силу». До групи таких критиків можна віднести Майкла Кретаачі, який також вважав, що ця теорія була створена без урахування такої форми контролю, як релігія¹⁶. Крім того, варто згадати і про Джека Гіббса, який ще у 1989 році переглянув сутність соціального контролю та застосував його власне бачення для розробки **теорії «контролю» умисного вбивства (Control Theory of Homicide – СТН)**. На його думку, спроба змусити зробити або відмовитися зробити щось може бути сприйнята як спроба контролю. Виступати «соціальним контролем» означає, що такі спроби повинні охоплювати три сторони. Одна або більше осіб намагаються впливати на поведінку іншого/інших за допомогою або через третю сторону. За Гіббсом, третьою стороною може бути діюча особа або зв'язок із «суспільством», «очікування» або «норми». Так, у випадку спроб однієї сторони вплинути на іншу шляхом погрози передати справу на розгляд третьої сторони, що має владні повноваження, ми маємо справу з посилюючим соціальним контролем (referential social control). Якщо одна сторона намагається контролювати іншу шляхом покарання третьою, можемо спостерігати приклад компенсаторного соціального контролю (vicarious social control). Наявність третьої сторони дає підстави виділяти суто зовнішній контроль поведінки, прості внутрішньоособистісні реакції або вихідні накази «комусь робити щось». Таке тлумачення соціального контролю, на думку Гіббса, дає змогу відрізнити соціальний контроль від суто «реакцій на девіантність» і від самої девіантної поведінки. Наведене і дало підстави Гіббсу визначити умисне вбивство як контроль або як наслідок неспроможності контролю¹⁷. Так, у випадку, коли одна особа втрачає контроль над діями іншої через третю сторону, умисне вбивство стає іншою насильницькою спробою прямого контролю (direct control). Повертаючись до критики теорії Хірші, зазначимо, що Гіббс справді критично ставиться до неї, оскільки сам припускає, що соціальним контролем виступають соціальні взаємовідносини, особистий вклад і віра.

Можливо, критичні зауваження, висловлені криминологами на адресу теорії Хірші, підштовхнули останнього до пошуку нових ідей у спробі пояснити причини злочинної поведінки. У результаті **Тревіс Хірші та Майкл Готтфредсон** у 1990 році запропонували науковому світу **Загальну теорію злочину (General Theory of Crime – GTC)**¹⁸, згідно з якою злочин є результатом зіткнення із ситуаціями або збігу обставин для осіб з низьким самоконтролем, у яких злочин буде продукувати безпосереднє задоволення з відносно низькими рівнями ризику. Аналізуючи дві теорії, автором яких є Хірші, Клейр Тейлор пише, що його теоретичні позиції засновані на різних фундаментальних принципах¹⁹. Отже, **причиною злочину виступає відсутність в особі самоконтролю, низький самоконтроль**.

Низький самоконтроль, як вважають Гарольд Грасмік, Чарльз Тітл, Роберт Бьорзік мол. та Брюс Амекев у результаті аналізу теорії Хірші та Готтфредсона, складається з шести компонентів: 1) імпульсивність; 2) прості завдання; 3) пошук ризику; 4) фізична активність; 5) егоцентричність; 6) норів²⁰. Звернувши увагу на ці компоненти, можна визначити те, як розуміли їх Хірші та Готтфредсон. Так, **імпульсивність**, на їх думку, являє собою «намагання реагувати на реальні стимули в безпосередньому середовищі для отри-

мання орієнтації «тут і вже». Стан особи, при якому вона «не має старанності, твердості волі, наполегливості в діях», що призводить до надання переваги «легким або простим задоволенням бажань», кримінологи визначають як «**прості завдання**». «Схвильованість, ризикованість і захопленість» злочинних дій пояснює «зухвалість» злочинця та **пошук** ним **ризик**у. Особи з низьким самоконтролем віддають перевагу **фізичній активності** над «пізнавальною» та «розумовою» активністю. Крім того, «особи з низьким самоконтролем намагаються бути егоїстичними, байдужими або неуважними до страждань чи потреб інших», що можна визначити як їх **егоцентричність**. «Люди з низьким самоконтролем намагаються проявляти мінімальну толерантність у випадках фрустрації та незначну можливість реагувати на конфлікт за допомогою більше вербальних, ніж фізичних засобів», що характеризує їх **норов**¹. Отже, **низький самоконтроль людини є її індивідуальною особливістю**.

Істотним видається критичне зауваження до теорії Хірші та Готтфредсона, яке висловив у 2011 році Хасан Бакер: проблема виникнення самоконтролю набагато складніша за пропозиції, висловлені загальною теорією злочину. Крім того, вчений зазначив, що, крім процесів батьківської соціалізації (головні в теорії як фактори формування самоконтролю особи), існують і думки про наявність таких його факторів, як соціальний контекст, освітній процес, біологічні та неврологічні фактори². Наприклад, Кевін Біавер, Джон Пол Райт і Матт ДеЛізі вважають за необхідне наголосити, що, враховуючи останні біхевіористсько-генетичні та нейронаукові дослідження, біогенетичні фактори більш відповідальні за розвиток самоконтролю. Тому самоконтроль, як він розуміється Готтфредсоном та Хірші, з погляду біолого-кримінологів є тільки частиною виконавчих функцій людини, які регулюються передфронтальною корою головного мозку³. Пер-Олоф Уїкстрьом і Кайл Трайбер вважають, що категорію «самоконтроль» більш доречно аналізувати як ситуаційне поняття, ніж як індивідуальну властивість. Тому, на їхню думку, індивідуальна спроможність застосування самоконтролю є результатом взаємодії між його/її можливостями діяти (персональна властивість) та його/її навколишнім середовищем. І, отже, стабільність і зміни в персональній здатності застосовувати самоконтроль залежать не тільки від стабільності та змін у його/її можливостях діяти (персональна особливість), але і від стабільності та змін у навколишньому середовищі, в якому він/вона діє. Крім того, переконані кримінологи, здатність застосовувати самоконтроль є важливим фактором виникнення події злочину у випадку, коли особа розглядає можливість вчинити чи не вчинити злочин⁴. Саме ситуаційний підхід, який пропонується застосовувати при аналізі категорії самоконтроль, і ліг в основу теорії причин злочинності, розроблену Уїкстрьомом, – **теорії ситуаційної дії (Situation Action Theory – SAT)**⁵.

Отже, аналіз вихідних положень теорій соціального контролю «соціально процесних» теорій причин злочинності дав нам можливість стверджувати, що представники теорій контролю стоять на позиції, згідно з якою низький контроль або його відсутність є основною причиною злочину. Аналіз теорій контролю дозволив нам виділити його два види: 1) зовнішній (соціальний) контроль і 2) внутрішній контроль. Причому більшість кримінологів підтримує останній як причину злочину. Аналіз вихідних положень теорії низького самоконтролю (Хірші) дає нам підстави стверджувати, що вона не може претендувати на назву загальної теорії злочинності. Її авторами не пояснюється процес виникнення самоконтролю, а тим більше низького самоконтролю. Тому, вона дійсно відповідає своїй назві – «загальна теорія злочину». Крім того, за своєю сутністю ця теорія (її автори використовують поняття низького самоконтролю як індивідуальної властивості особи) більше біологічна ніж соціологічна.

¹ Reiss Jr., Albert J. Delinquency as the Failure of Personal and Social Controls // *American Sociological Review*. – 1951. – № 16 (2). – P. 196.

² Toby, Jackson. Social Disorganization and Stake in Conformity: Complementary Factors in the Predatory Behavior of Hoodlums // *The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science*. – 1957. – № 48 (1). – P. 12.

³ Nye, Francis Ivan. Family Relationships and Delinquent Behavior. – Wiley, 1958. – P. 4.

⁴ Reckless, Walter Cade. The Crime Problem. – Appleton-Century-Crofts, 1961. – 648 p.

⁵ Шнайдер Г. Й. Криминология : пер. с нем.; под общ. ред. и с предисл. Л. О. Иванова. – М.: Прогресс-Универс, 1994. – С. 322.

⁶ Sykes, Gresham M.; Matza, David. Techniques of Neutralization: A Theory of Delinquency // *American Sociological Review*. – 1957. – № 22 (6). – P. 667.

⁷ Matza, David. Delinquency and Drift. – Transaction Publishers, 1964. – 199 p.

⁸ Гилинский Я. И. Криминология: теория, история, эмпирическая база, социальный контроль. – 2-е изд., перераб. и доп. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2009. – С. 151.

⁹ Hirschi, Travis. Causes of Delinquency. – University of California Press, 1969. – P. 3.

¹⁰ Шнайдер Г. Й. Криминология : пер. с нем.; под общ. ред. и с предисл. Л. О. Иванова. – М.: Прогресс-Универс, 1994. – С. 323.

¹¹ Hirschi, Travis. Causes of Delinquency. – University of California Press, 1969. – P. 18, 22.

¹² Шнайдер Г. Й. Криминология : пер. с нем.; под общ. ред. и с предисл. Л. О. Иванова. – М.: Прогресс-Универс, 1994. – С. 324.

¹³ Hirschi, Travis. Causes of Delinquency. – University of California Press, 1969. – P. 66–74.

¹⁴ De Li, Spencer; MacKenzie, Doris Layton. The Gendered Effects of Adult Social Bonds on the Criminal Activities of Probationers // *Criminal Justice Review*. – 2003. – № 28. – P. 278.

¹⁵ Brown, Stephen E.; Esbensen, Finn-Aage; Geis, Gilbert. Criminology: Explaining Crime and Its Context. – 7-th ed. – Elsevier, 2010. – P. 303.

¹⁶ *Cretacci, Michael A.* Religion and Social Control: An Application of a Modified Social Bond on Violence // *Criminal Justice Review*. – 2003. – № 28(2). – P. 254–277.

¹⁷ *Gibbs, Jack P.* Control: Sociology's Central Notion. – Urbana ; Chicago : University of Illinois Press, 1989. – P. 35.

¹⁸ *Gottfredson, Michael; Hirschi, Travis.* A General Theory of Crime. – Stanford University Press, 1990. – 316 p.

¹⁹ *Taylor, Claire.* The Relationship between Social and Self-Control: Tracing Hirschi's Criminological Career // *Theoretical Criminology*. – 2001. – № 5 (3). – P. 369.

²⁰ *Grasmik, Harold G.; Tittle, Charles R.; Bursik Jr., Robert J.; Ameklev, Bruce J.* Testing the Core Empirical Implications of Gottfredson and Hirschi's General Theory of Crime // *Journal of Research in Crime and Delinquency*. – 1993. – № 30 (1). – P. 8.

²¹ *Gottfredson, Michael; Hirschi, Travis.* A General Theory of Crime. – Stanford University Press, 1990. – P. 89–80.

²² *Buker, Hasan.* Formation of Self-Control: Gottfredson and Hirschi's General Theory of Crime and Beyond // *Aggression and Violent Behavior*. – 2011. – № 16 (3). – P. 265.

²³ *Beaver, Kevin M.; Wright, John Paul; Delisi, Matt.* Self-Control as an Executive Function: Reformulating Gottfredson and Hirschi's Parental Socialization Thesis // *Criminal Justice and Behavior*. – 2007. – № 34. – P. 1345.

²⁴ *Wikström, Per-Olof H.; Treiber, Kyle.* The Role of Self-Control in Crime Causation: Beyond Gottfredson and Hirschi's General Theory of Crime // *European Journal of Criminology*. – 2007. – № 4. – P. 238.

²⁵ *Wikström, P.-O. H.* Crime as alternative. Towards a cross-level situational action theory of crime causation // *Beyond empiricism: Institutions and intentions in the study of crime. Advances in criminological theory / Ed. by J. McCord*. – New Brunswick : Transaction, 2004. – Vol. 13. – P. 1–37; *Wikström, P.-O.* Linking individual, setting and acts of crime. Situational mechanisms and the explanation of crime // *The explanation of crime: Contexts, mechanisms and development / Ed. : P.-O. Wikström, R. J. Sampson*. – Cambridge : Cambridge University Press, 2006. – P. 61–107.

Резюме

Скульши Є. Д., Нежурбіда С. І. Теорії контролю як «соціально процесні» теорії причин злочинності: аналіз вихідних положень.

У статті здійснюється аналіз вихідних положень теорій контролю як «соціально процесних» теорій причин злочинності протягом всього періоду їх існування. Визначена рання форма теорії контролю. Піддані аналізу ідеї Альберта Райсса, Джексона Тобі, Френсіса Айвана Ная, Уолтера Реклесса (теорія стримування), Грешама Сайкса та Девіда Матци (теорія нейтралізації), Девіда Матци (теорія «дрейфу»), Тревіса Хірші (теорія соціального зв'язку), Джека Гіббса (теорія «контролю» умисного вбивства), Тревіса Хірші та Майкла Готтфредсона (Загальна теорія злочину), Уікстрьома (теорія ситуаційної дії). Робиться висновок про неможливість даних теорій бути універсальними теоріями причин злочинності. Крім того робиться висновок про скоріше біологічний характер деяких теорій, ніж соціологічний.

Ключові слова: контроль, самоконтроль, соціальний контроль, теорія контролю, причина, злочин, злочинність.

Резюме

Скульши Е. Д., Нежурбида С. И. Теории контроля как «социально процессные» теории причин преступности: анализ исходных положений.

В статье проводится анализ исходных положений теорий контроля как «социально процессных» теорий причин преступности на протяжении всего периода их существования. Определена ранняя форма теории контроля. Подданы анализу идеи Альберта Райсса, Джексона Тоби, Френсиса Айвана Ная, Уолтера Реклесса (теория сдерживания), Грешама Сайкса и Дэвида Матцы (теория нейтрализации), Дэвида Матцы (теория «дрейфа»), Тревиса Хирши (теория социальной связи), Джека Гиббса (теория «контроля» умышленного убийства), Тревиса Хирши и Майкла Готтфредсона (Общая теория преступления), Уикстрема (теория ситуационного действия). Делается вывод о невозможности этих теорий быть универсальными теориями причин преступности. Кроме этого делается вывод о скорее биологическом характере некоторых теорий, чем социологическом.

Ключевые слова: контроль, самоконтроль, социальный контроль, теория контроля, причина, преступление, преступность.

Summary

Skulysh E., Nezhurbida S. Control theories as “social process” theories of crime causation: initial positions analysis.

In this article the initial positions of control theories as “social process” theories of crime causation are analyzed throughout the period of their existence. The early form of control theory is determined. The ideas of Albert Reiss, Jackson Toby, Francis Ivan Nye, Walter Reckless (Containment Theory), Gresham Sykes and David Matza (neutralization theory), David Matza (Drift Theory), Travis Hirschi (Social Bond Theory), Jack Gibbs (Control Theory of Homicide), Travis Hirschi and Michael Gottfredson (General Theory of Crime), Wikström (Situational Action Theory). It's concluded about the impossibility of these theories to be universal theories of crime causation. Besides this it's concluded about rather biological nature of some theories than sociological.

Key words: control, self-control, social control, control theory, cause, crime, criminality.

Отримано 15.04.2014